

Μνήμες από την κατοχή στην Ελλάδα.
Σχεδιάζοντας μαθήματα Ιστορίας με
προφορικές μαρτυρίες

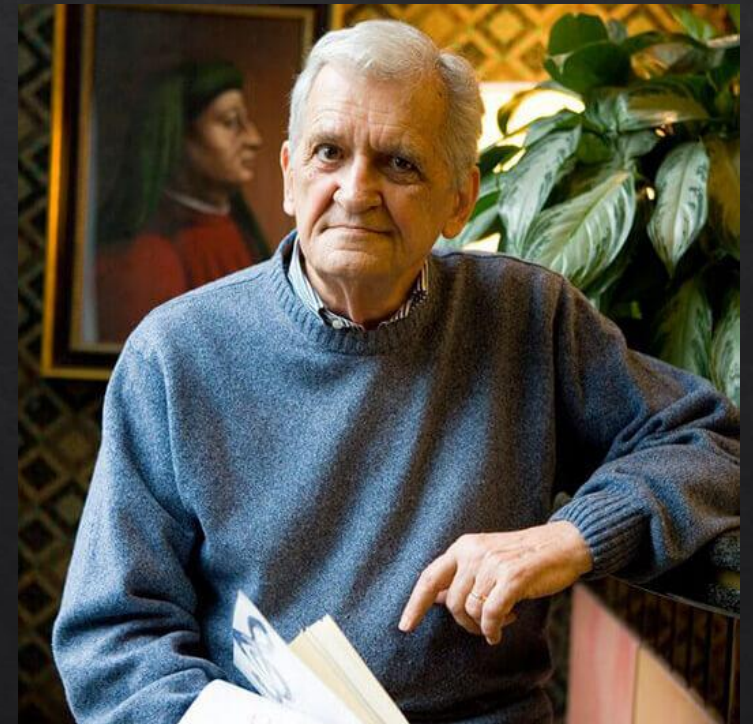
Άγγελος Παληκίδης

Οφειλή

Μέσα από τόσο θάνατο που έπεσε και πέφτει,
πολέμους, εκτελέσεις, δίκες, θάνατο κι άλλο θάνατο
αρρώστεια, πείνα, τυχαία δυστυχήματα,
δολοφονίες από πληρωμένους εχθρών και φίλων,
συστηματική υπόσκαψη κ' έτοιμες νεκρολογίες
είναι σα να μου χαρίστηκε η ζωή που ζω.
Δώρο της τύχης, αν όχι κλοπή απ' τη ζωή άλλων,
γιατί η σφαίρα που της γλύτωσα δε χάθηκε
μα χτύπησε το άλλο κορμί που βρέθηκε στη θέση
μου.

Έτσι σα δώρο που δεν άξιζα μου δόθηκε η ζωή
κι όσος καιρός μου μένει
σαν οι νεκροί να μου τον χάρισαν
για να τους ιστορήσω.

Τίτος Πατρίκιος, από τη συλλογή Μαθητεία 1952-1962,
Πρίσμα, 1978.

Οι ιστορικοί απέναντι στο τραύμα

«Οι ιστορικοί έχουν βρεθεί μπροστά στο πρόβλημα να περιγράψουν αυτό που δεν μπορεί να λεχθεί, που είναι ακόμη αδιανόητο, και χρησιμοποιούν τον όρο σιωπές της ιστορίας (...) Πρόκειται για την εμπειρία μιας δεκαετίας, η οποία βιώθηκε διαφορετικά από τόπο σε τόπο, από οικογένεια σε οικογένεια, κρατώντας όμως τα κοινά στοιχεία της βίας, της αδυναμίας του ατόμου, του ακαθόριστου κινδύνου κ.λπ., όλα εκείνα τα οποία ανάλογα με την έντασή τους θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν τραυματικά. Μεγάλο επίσης μέρος του πληθυσμού έζησε με τον φόβο και την ανασφάλεια έως το 1974, λόγω της ιστορίας του, ως επικίνδυνοι και δεύτερης τάξης πολίτες»

Αντώνης Λιάκος, «Ο Εμφύλιος σήμερα: παραφυάδες ή καταβολάδες;», στο Ι. Αρτζόπουλος, (επιμ., 2019). *Ο Ελληνικός Εμφύλιος*, Αρμός, Αθήνα, 243-244.

Ιστορικό τραύμα και τραυματική μνήμη

- ◆ Ιστορικό τραύμα είναι η τραγική βίωση της ιστορίας από τους απλούς ανθρώπους· ο μετασχηματισμός της οδυνηρής ενθύμησης σε μνήμη· η μετακύλιση της ατομικής οδύνης στην επικράτεια του συλλογικού και η αναγωγή του σε τμήμα της ιστορικής κουλτούρας της ομάδας ή της κοινωνίας συνολικά.

Δίστομο 1944, μετά τη σφαγή

Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και ιστορικό τραύμα

- ◆ εξαθλιωμένοι επιζήσαντες των ρημαγμένων κοινωνιών και των αποδεκατισμένων οικογενειών περιφέρονται υποσιτισμένοι ανάμεσα στα ερείπια των σπιτιών τους

Ατομικό τραύμα και διαγενεακή μετάδοση

- ◆ Το τραυματισμένο άτομο χάνει ένα μεγάλο μέρος της λειτουργικότητάς του. Θραυσματικά ενθυμήματα της τραυματικής εμπειρίας εισβάλλουν συνειρμικά ή αιφνίδια στα όνειρά του, διακόπτουν τον ύπνο του και σωρευτικά επιφέρουν κόπωση, ψυχική και σωματική αδυναμία. Επιπρόσθετα, το τραυματισμένο άτομο γίνεται ευερέθιστο, νευρικό με τους γύρω του και ειδικά με τους δικούς του ανθρώπους, αδυνατεί να συγκεντρωθεί, κλείνεται στον εαυτό του και επικοινωνεί μηχανικά.

Νεκροταφείο Διστόμου
1945

Οι επιζήσαντες των γενοκτονιών

- ◊ Ενοχές
- ◊ Ρήξη της συνέχειας
- ◊ Άρση της ανθρώπινης υπόστασης
- ◊ Εφιαλτική δυστοπία ανάμεσα στο παρόν και το παρελθόν
- ◊ Δεν μπορούν να ξεχάσουν, δεν αντέχουν να θυμούνται
- ◊ Αδυνατούν να δομήσουν μνημονικές αναπαραστάσεις
- ◊ Αδυνατούν να αφηγηματοποιήσουν
- ◊ Μακρά η διαδικασία εξωτερίκευσης

Δύο Έλληνες επιζώντες του Ζαξενχάουζεν μετά την Απελευθέρωση, φορώντας ακόμα τη στολή του στρατοπέδου και μαθητικά καπέλα που είχαν βρει σε γερμανικά σπίτια. Βερολίνο, Μάιος 1945. Δεξιά, ο Λουκάς Κόκκινος. Στην πίσω όψη της φωτογραφίας υπάρχει η σφραγίδα ενός φωτογραφείου με τα στοιχεία "Foto Kaufmann - Berlin Pankow - Hollandstr. 28".

Image ID: mog013_014

Δεύτερη γενιά

- ◇ Το τραύμα μεταβιβάζεται ασυνείδητα
- ◇ Τα παιδιά νιώθουν ενοχές, επειδή δεν μπορούν να βοηθήσουν τους γονείς τους, να τους ανακουφίσουν από το διαρκές άγχος της τραυματικής μνήμης· επειδή αδυνατούν να μοιραστούν τον ψυχικό πόνο τους· και επειδή η δική τους ζωή είναι καλύτερη από αυτήν των γονέων τους.

Γενεαλογία συλλογικού πένθους

- ◊ το τραύμα δεν μένει ποτέ ίδιο. Κάθε γενιά επιχειρεί να το ορίσει με βάση τη δική της συνείδηση, να το κάνει μέρος της κουλτούρας και της ταυτότητάς της.
- ◊ Πολιτικές μνήμης
- ◊ Το τραυματικό βίωμα σταδιακά περνά από τον ατομικό κύκλο του εσωστρεφούς πόνου στην οικογένεια, την ομάδα, την κοινότητα, την κοινωνία, τον λαό.

Τα ευαίσθητα ιστορικά ζητήματα στην εκπαίδευση

- ◆ «Συχνά υπάρχει απροθυμία να εξετάσουμε γεγονότα που θεωρούνται οδυνηρά, τραγικά, ταπεινωτικά και διχαστικά. Υπάρχει φόβος ότι η αναφορά σε αυτά μπορεί να ανοίξει ξανά τις πληγές, να παροξύνει τις διαιρέσεις και να προκαλέσει προστριβές μέσα και έξω από την τάξη. Ωστόσο, ο κίνδυνος είναι υπαρκτός: αποφεύγοντας να διδάξουμε τέτοια γεγονότα, το αποτέλεσμα θα είναι οι μαθητές να προσλαμβάνουν μια στρεβλή και παραπλανητική αφήγηση της Ιστορίας. Τέτοια κενά καλύπτονται από αφηγήματα αμφίβολης εγκυρότητας που προέρχονται από πηγές έξω από το σχολείο».
- ◆ κείμενο Οδηγιών και Αρχών για τη Διδασκαλία της Ιστορίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (2018)

Η Προφορική Ιστορία του πολέμου:
όταν η μαρτυρία γίνεται ιστορία

Ο ιστορικός απέναντι στο τραύμα της γενιάς του

Σε τι συμβάλλει η Προφορική Ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της δεκαετίας του 1940 στην ιστορική έρευνα και εκπαίδευση

Πραγματολογική-ερευνητική διάσταση

- να αποκαλύψουν συμβάντα που δεν έχουν καταγραφεί στις επίσημες πηγές ή υποτιμήθηκαν στην ιστοριογραφία
- να επαληθεύσουν ή να διαψεύσουν επίσημες αναφορές και πρακτικές συγκάλυψης της αλήθειας ή να διασταυρωθούν με αυτές, ειδικά όταν αφορούν εγκληματικές ενέργειες, όπως είναι τα αντίποινα και οι σφαγές αμάχων
- να αποδομήσουν πολιτικές μνήμης και λήθης και να αποδυναμώσουν την προπαγάνδα στο επίπεδο της κοινωνικής βάσης.

Σε τι συμβάλλει η Προφορική Ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της δεκαετίας του 1940 στην ιστορική έρευνα και εκπαίδευση

Μνήμη και μεταμνήμη του ιστορικού βιώματος

- το βιωμένο παρελθόν μιας ομάδας μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά και επηρεάζει τη συνείδηση των ανθρώπων πολύ περισσότερο από την γραπτή ιστορία
- Οι δεσμοί με τον τόπο, ειδικά στις παραδοσιακές κοινωνίες, είναι εξαιρετικά βαθιοί και έχουν ενσωματωθεί στην κουλτούρα και το habitus της ζωής των ανθρώπων,

Σε τι συμβάλλει η Προφορική Ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της δεκαετίας του 1940 στην ιστορική έρευνα και εκπαίδευση

Ιστορία από τα κάτω

- εξανθρωπισμός της ιστοριογραφίας
- εκδημοκρατισμός της ιστορικής γραφής
- Στην Ελλάδα οι προφορικές μαρτυρίες έδωσαν φωνή στους ανώνυμους πρωταγωνιστές της Αντίστασης

Σε τι συμβάλλει η Προφορική Ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της δεκαετίας του 1940 στην ιστορική έρευνα και εκπαίδευση

Ιστορία από τα μέσα ή η υποκειμενικότητα στην ιστορική γραφή

- η διττή φύση της υποκειμενικότητας: ατομικότητα και την κοινωνικότητα

Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα

Η γενιά των 93 αφηγητών

Οι 93 συνολικά μάρτυρες, 68 άνδρες και 25 γυναίκες, γεννήθηκαν ανάμεσα στο 1915 και στο 1941. Όταν άρχισε δηλαδή η Κατοχή ήταν μεταξύ ενός και 26 ετών. Καλό θα ήταν να λάβουμε υπόψη και τις εσωτερικές διαφοροποιήσεις κάνοντας μια συμβατική ταξινόμηση, που συνδυάζει την ηλικία με ιστορικά γεγονότα-σταθμούς, όπως ήταν η Μικρασιατική Καταστροφή και η Ανταλλαγή Πληθυσμών (1922-3) ή η δεκαετία του 1930 με τις πολλαπλές ιδεολογικές συνδηλώσεις της:

- Μεταξύ των ετών 1915 και 1922 γεννήθηκαν 10 μάρτυρες (μία γυναίκα). Όταν άρχισε η Κατοχή, είχαν ηλικία από 18 έως 26 ετών, ήταν δηλαδή νεαροί ενήλικες.
- Μεταξύ των ετών 1923 και 1930 γεννήθηκαν 55 μάρτυρες (13 γυναίκες). Όταν άρχισε η Κατοχή, είχαν ηλικία από 12 έως 18 ετών, ήταν δηλαδή περίπου έφηβοι.
- Μεταξύ των ετών 1931 και 1939 γεννήθηκαν 23 μάρτυρες (9 γυναίκες). Όταν άρχισε η Κατοχή, είχαν ηλικία από 2 έως 10 ετών, ήταν δηλαδή παιδιά και νήπια.
- Μεταξύ των ετών 1940 και 1941 γεννήθηκαν 2 μάρτυρες, ένας άνδρας και μία γυναίκα. Ήταν τα παιδιά που γεννήθηκαν στη αρχή του πολέμου.

που σημαίνει ότι...

- 22 από τους μάρτυρες (7 γυναίκες) βίωσαν τη φρίκη των εκτελέσεων και των αντιποίνων.
- 19 (3 γυναίκες) από αυτούς κλείστηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.
- 18 ήταν Εβραίοι (8 γυναίκες).
- 44 πήραν μέρος στην Αντίσταση (9 γυναίκες).

Πολλοί από τους παραπάνω είχαν μεικτές εμπειρίες και μπορούν να συμπεριληφθούν σε περισσότερες από μία κατηγορίες.

Η πιο επιβαρυνμένη γενιά της Ελλάδας του 20ου αιώνα

Ο αποχωρισμός, η εξαφάνιση ή ο θάνατος αγαπημένων προσώπων από τις πολεμικές συγκρούσεις, την πείνα, τις κακουχίες, την κακοποίηση και τις εκτελέσεις, ο διχασμός των τοπικών κοινωνιών και η εμπλοκή τους σε έναν αέναο κύκλο μίσους και εκδίκησης, ο πολιτικός, κοινωνικός και συχνά ποινικός στιγματισμός των γονιών και των συγγενών τους, ο οποίος μάλιστα μετακυλίεται ως κληρονομική ασθένεια στα παιδιά, αλλά και η σωματική εξαθλίωση των ίδιων των παιδιών από τον χρόνια υποσιτισμό, την ανεπάρκεια ρουχισμού, την καταστροφή της οικογενειακής στέγης και την έλλειψη ιατρικής φροντίδας

Αλλά και...η κληρονομιά της βίας και του τραύματος πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Για τις επιβαρυνμένες περιοχές της Μακεδονίας και της Θράκης, καταλυτικές υπήρξαν οι τραυματικές εμπειρίες από τους εθνικούς ανταγωνισμούς και τις διεκδικήσεις, από τους Βαλκανικούς Πολέμους, τον Εθνικό Διχασμό, την βουλγαρική κατοχή στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, από την εμπλοκή στον Μεγάλο Πόλεμο και στον Μικρασιατικό Πόλεμο και κυρίως από τη Μικρασιατική Καταστροφή και την Ανταλλαγή Πληθυσμών με όλα όσα επακολούθησαν στην «ειρηνική» περίοδο του Μεσοπολέμου. Τέλος, στο επίπεδο των ιδεολογιών και των κοινωνικών κινημάτων, στη δεκαετία του 1930 ο αντικομμουνισμός καθίσταται δομικό συστατικό της κυρίαρχης ιδεολογίας και κινητήρια δύναμη των κρατικών μηχανισμών καταστολής των εργατικών διεκδικήσεων.

Καβάλα: η λεγόμενη «γραμμή του ψωμιού», Βουλγαρική Κατοχή, 1914-1919

A stylized graphic of a human head profile in silhouette, facing right. The head is set against a background of two large, overlapping circles: a light blue one on the left and a light pink one on the right. The background is split into green on the left and red on the right. The text is overlaid on the dark silhouette of the head.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

1. Δυσκολία κατανόησης της βίας
2. Πολυπρισματική εστίαση
3. υπερέκθεση των μαθητών στη βία και τη φρίκη
4. Διεύρυνση του πεδίου μελέτης πριν και μετά το τραυματικό γεγονός
5. Γνωριμία με το πλαίσιο και τη μέθοδο της συνέντευξης

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ

1. Στόχοι ιστοριογραφικού προσανατολισμού (τόπος, χρόνος, πρόσωπα, γεγονότα)
2. Στόχοι ιστορικής μεθόδου
3. Στόχοι δημοκρατικής πολιτότητας, στάσεων, αξιών και κοινωνικών δεξιοτήτων
4. Στόχοι ιστορικής κουλτούρας
5. Ψηφιακός γραμματισμός

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

- *«Πώς επιβίωναν οι άνθρωποι στην Αθήνα την περίοδο της Κατοχής;»*
- *«Με ποιους τρόπους τα μικρά παιδιά βοηθούσαν στην Αντίσταση;»*
- *«Είναι δυνατό σε μια περίοδο ανθρώπινης εξαθλίωσης και θανάτου, όπως η Κατοχή, να διατηρήσει κανείς την αξιοπρέπειά του και να επιδείξει αλληλεγγύη προς τους συνανθρώπους του;»*
- *«Πώς βίωνε ένας νέος άνθρωπος τις συνθήκες της Κατοχής και τις πολιτικές που εφαρμόζαν οι κατακτητές;»*
- *«Ποιοι Έλληνες συνεργάζονταν με τις κατοχικές δυνάμεις; Για ποιους λόγους; Με ποιους τρόπους; Πώς αντιμετωπίζονταν από τους συμπολίτες τους;»*

ΣΤΟΧΟΙ ΜΕΤΑΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ

- *Τι προσφέρει και τι δεν προσφέρει η Προφορική Ιστορία στη μελέτη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της δεκαετίας του '40;*
- *Ποιες ερωτήσεις του συνετευκτή θεωρείτε σημαντικές;*
- *Τι άλλο θα ρωτούσα τον μάρτυρα;*
- *Αν είχατε τη δυνατότητα να καλέσετε έναν/μία μάρτυρα στο σχολείο σας, ποιος θα ήταν αυτός/ή; Με ποιον τρόπο θα τον/την προσκαλούσατε;*
- *Αν οργανώνατε μια εκδήλωση προς τιμήν του/της, πώς θα τη σχεδιάζατε;*
- *Πιστεύετε ότι πρέπει να διδάσκονται στο σχολείο τραυματικά ιστορικά γεγονότα; Ποια είναι τα υπέρ και τα κατά; Τι πρέπει να προσέχουν οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές;*
- *Πιστεύετε ότι μια κοινωνία πρέπει να θυμάται τα τραυματικά γεγονότα της ιστορίας της;*

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Προϋποθέσεις

1. Οι μαθητές να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της ταυτότητας του μάρτυρα (έτος και τόπος γέννησης, οικογενειακή κατάσταση, κοινωνικό περιβάλλον, σημαντικά γεγονότα της ζωής του όχι μόνο κατά τη διάρκεια του πολέμου, αλλά και μετέπειτα) και
2. πληροφορίες για το ιστορικό γεγονός στο οποίο αναφέρεται στην αφήγησή του.

Τύποι ερωτημάτων για τον μάρτυρα

- ◆ Πώς βίωσε τον εγκλεισμό του στις φυλακές... (και όχι: τι έγινε, όταν ήταν εγκλειστος στις φυλακές...);
- ◆ Πώς εξηγεί ο ίδιος το γεγονός ότι... (και όχι: γιατί τότε έγινε...);
- ◆ Τι υποστηρίζει ο μάρτυρας ότι άλλαξε στη ζωή του μετά από ... (και όχι: ποιες συνέπειες είχε στη ζωή του μάρτυρα...);

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Γλέζος, Μανιώλης
02 h 31 min
Αντίσταση

Γρηγοράτος, Κυριάκος
01 h 26 min
Αντίποινα και εκτελέσεις

Δάλλας, Γιάννης
04 h 00 min
Καθημερινότητα, Αντίσταση

Δεμπόνος, Άγγελος-Διονύσιος
02 h 46 min
Αντίσταση

Δημητρίου, Χρήστος
01 h 13 min
Αντίποινα και εκτελέσεις

Ζέτη, Άλκη
01 h 38 min
Καθημερινότητα, Αντίσταση

Ζερμπάνος, Σταύρος
02 h 24 min
Αντίποινα και εκτελέσεις

Ζηργάνος, Γεώργιος
02 h 23 min
Αντίσταση

Ηλιάκης, Λευτέρης
01 h 44 min
Αντίσταση

DE | EL

Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα

Λογαριασμός

Αναζήτηση στο Αρχείο

Ευρετήριο

Χάρτης

Προσωπικός φάκελος συνεντεύξεων

Αναζήτηση στο Αρχείο

Στοιχεία ...

επαναφορά

ΦΥΛΟ +

ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ +

ΕΜΠΕΙΡΙΑ +

ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΙ +

ΣΤΑΔΙΟ	ΕΡΓΑΣΙΑ	ΠΗΓΕΣ
1. ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ	Οι μαθητές/τριες καταγράφουν στοιχεία του ιστορικού πλαισίου, καθώς και πραγματολογικές πληροφορίες που συνδέονται με πρόσωπα, ημερομηνίες και γεγονότα στα οποία αναφέρεται ο αφηγητής	Μέσα στην πλατφόρμα: <ul style="list-style-type: none"> Αναζήτηση ονομάτων στον ΘΗΣΑΥΡΟ Αναζήτηση γεγονότων και χρονολογιών στις επιλογές ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ και ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ Έξω από την πλατφόρμα: προσφυγή σε βιβλιογραφικές πηγές ή σε άλλες έγκυρες ιστοσελίδες
2. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ	Έχοντας ακούσει και κρατήσει σημειώσεις από τη συνέντευξη, μετασχηματίζουν-αναπλαισιώνουν την αφήγηση του μάρτυρα σε μια συνοπτική βιογραφική παρουσίαση δομημένη στον κοινό άξονα του χρόνου της ατομικής ζωής και του χρόνου των ιστορικών γεγονότων, σε συνάρτηση με τον τόπο της ιστορικής εμπειρίας. Η βιογραφική παρουσίαση καλό είναι να περιορίζεται σε συμβάντα και εμπειρίες χωρίς άμεση ή έμμεση γλωσσική συναισθηματική συνδήλωση. Παράδειγμα: «Ο/η ... σε ηλικία... γνώρισε/βίωσε/συνελήφθη ... Λίγες μέρες αργότερα μετέβη/μεταφέρθηκε/οδηγήθηκε στο ... όπου και ...»	<ul style="list-style-type: none"> Συνέντευξη μάρτυρα Πληροφορίες από το βιογραφικό του στην πλατφόρμα (επιλογή: ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΤΟΜΟ) Τοπόσημα (επιλογή: ΧΑΡΤΗΣ) Γεγονότα και χρονολογίες (επιλογές: ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ και ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ)

3. ΕΣΤΙΑΣΗ ΣΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΒΙΩΜΑΤΟΣ	Καλούνται να επιλέξουν ένα-δύο αποσπάσματα της συνέντευξης που τους έκαναν εντύπωση και να διερευνήσουν ζητήματα που εστιάζουν στην υποκειμενικότητα του ιστορικού βιώματος: στάσεις και συναισθήματα απέναντι σε γεγονότα, άτομα ή ομάδες, αυτό-ερμηνείες προσωπικών επιλογών, αξιακό υπόβαθρο, αφηγηματικές αποτυπώσεις του τραύματος. Καλούνται επίσης να παρατηρήσουν τα παραγλωσσικά στοιχεία (στάση σώματος, μορφασμοί, επιτονισμός, παύσεις-σιωπές, συγκίνηση κτλ.), καθώς και τους τρόπους με τους οποίους ανταποκρινόταν στις ερωτήσεις του συνεντευκτή.
4. ΕΡΜΗΝΕΙΑ	Οι μαθητές επιχειρούν να ερμηνεύσουν τα κομβικά σημεία της αφήγησης του μάρτυρα αξιοποιώντας στοιχεία από την προεργασία που έκαναν κατά τις προηγούμενες φάσεις. Ειδικότερα, συνδυάζουν αντικειμενικές-πραγματολογικές γνώσεις του ιστοριογραφικού πεδίου με παρατηρήσεις για την προσωπικότητα του μάρτυρα και τα υποκειμενικά χαρακτηριστικά του ιστορικού βιώματος. Τέτοιες ερωτήσεις μπορεί να είναι: Πώς ερμηνεύετε τη στάση του μάρτυρα απέναντι ...; Ποιες επιπτώσεις είχε στη ζωή του η εμπειρία ...; Γιατί απέφυγε να απαντήσει στην ερώτηση...; Φαίνεται να έχει μετανιώσει για...; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, συγκινείται περισσότερο όταν θυμάται την εμπειρία του...;

Συμπληρωματικές δραστηριότητες ψυχοκινητικού προσανατολισμού

1. **Παιχνίδι ρόλων:** κάθε ομάδα ορίζει έναν μαθητή ή μία μαθήτρια για να ενσαρκώσει τον χαρακτήρα του μάρτυρα που μελέτησαν. Στην πρώτη φάση οι χαρακτήρες κάθονται γύρω από ένα τραπέζι στην τάξη και συζητούν για την ιστορική τους εμπειρία, ενώ η υπόλοιπη τάξη παρακολουθεί. Στη δεύτερη φάση, οι μαθητές/τριες που ενσαρκώνουν τους χαρακτήρες των μαρτύρων στρέφονται μετωπικά προς το κοινό και δέχονται ερωτήσεις από τους συμμαθητές τους.
2. Οι ομάδες των μαθητών δημιουργούν **ψηφιακά λευκώματα** ή οργανώνουν μια **ψηφιακή μουσειακή έκθεση** με πιθανούς τίτλους «Οι αφανείς πρωταγωνιστές της Κατοχής» ή «Ιστορίες παιδιών που μεγάλωσαν στον πόλεμο» ή «Μικρά παιδιά, μεγάλες ιστορίες».
3. Δημιουργούν ένα **ψηφιακό αφιέρωμα για το ιστορικό γεγονός ή θέμα που έχουν επιλέξει**. Ορίζουν συντακτική ομάδα, κατανέμουν ρόλους και εργασίες, επιλέγουν τίτλους. Φροντίζουν να υπάρχει ισορροπία και αντιστοιχία ανάμεσα στις ιστοριογραφικές πληροφορίες και τις προφορικές μαρτυρίες. Εικονογραφούν αντλώντας υλικό από την ψηφιακή πλατφόρμα και από άλλες έγκυρες πηγές. Το αφιέρωμα μπορεί να γίνει στο πλαίσιο επετειακών εκδηλώσεων για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και να παρουσιαστεί σε εκδήλωση του σχολείου ανοικτή στην τοπική κοινωνία.

Real World History

Origin
Jacob Lawrence
Casein temp
Museum o